

EXODUS

Priesters

De priesterkleding, de priesterwijding en de voltooiing van de tabernakel

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/exodus/priesters

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Aäron, Christus en het hogepriesterschap	3 min	4
2	Opvolging en verval van het hogepriesterschap	3 min	5
3	Priesterafdelingen en het algemene priesterschap	3 min	6
4	Overzicht van de priesterkleding	2 min	8
5	De borsttas en de twaalf edelstenen	4 min	9
6	De efod en zijn schouderstenen	2 min	11
7	De vervaardiging van de borsttas	4 min	12
8	Kleuren, waardigheid en gedragen lasten	2 min	14
9	De twaalf stammen op het hart	3 min	15
10	De Urim en Tummim als goddelijke leiding	3 min	17
11	Het blauwe bovenkleed en de gouden bellen	4 min	19
12	De gouden plaat en de gewone priesters	4 min	21
13	De voorbereiding van de priesterwijding	4 min	24
14	Hoofdbedekking als cultureel gebruik	4 min	27

15	Schuld overdragen door handoplegging	3 min	29
16	Het zondoffer buiten het kamp	3 min	31
17	De ram ter inwijding en het bloed	3 min	33
18	Zeven dagen wijding en heilige offers	2 min	35
19	Het voortdurende morgen- en avondoffer	3 min	36
20	Opdracht tot opbouw van de tabernakel	3 min	38
21	Mozes bouwt de tabernakel op	3 min	41
22	Gods heerlijkheid vervult de tabernakel	2 min	43
23	De wolk leidt Israël door de woestijn	3 min	44
	Om verder te lezen		45

1

Aäron, Christus en het hogepriesterschap

Wat ons in onze studie van Exodus nog rest, is hoofdstuk 28 en 29 te bekijken. Die staan midden in de beschrijving van de tabernakel en het meubilair ervan. Ze gaan over de wijding van het priesterschap en de bijzondere kleding die de priesters zouden dragen.

Tot nu toe is ons eigenlijk nog niet verteld dat Aäron en zijn zonen priesters zullen worden. Maar daar wordt het voor het eerst duidelijk gemaakt, in hoofdstuk 28, vers 1. Want God zei tegen Mozes:

Wat u betreft, laat uw broer Aäron en zijn zonen die bij hem zijn, bij u komen uit het midden van de Israëlieten om Mij als priester te dienen: Aäron, Nadab en Abihu, Eleazar en Ithamar, de zonen van Aäron.

EXODUS 28:1

We gaan over enkele van deze kledingstukken uitvoerig lezen. Onder de vakbekwaamheden van de werklieden die betrokken waren bij het maken van de tabernakel en alles wat zich daarin bevond, moesten uiteraard ook kleermakersvaardigheden zijn, om mooie kleding te kunnen maken. De kleding die Aäron zou dragen, zou rijker en uitgebreider zijn dan die van zijn zonen. De kleding van zijn zonen wordt tegen het einde van dit hoofdstuk genoemd, in vers 40 tot en met 43. Zij droegen eenvoudiger kleding dan de hogepriester.

Aäron was de hogepriester. Er zou maar één hogepriester zijn, maar er zouden veel priesters zijn. Priesters zouden dienstdoen bij de altaren en wierook branden in de tabernakel. De hogepriester zou die dingen blijkbaar ook doen, maar wat hem voornamelijk onderscheidde, was dat hij eenmaal per jaar, op de Grote Verzoendag, Jom Kipoer, het Heilige der Heiligen mocht binnengaan. Daarin onderscheidde hij zich.

Voor de christen ligt het belang hiervan natuurlijk in het feit dat Jezus onze Hogepriester is. Dat feit wordt in het boek Hebreeën benadrukt, waarbij vooral de nadruk ligt op Jezus' taak om het Heilige der Heiligen binnen te gaan in wat de eeuwige, hemelse tegenhanger van de Grote Verzoendag zou zijn. Dit is de Grote Verzoendag. Dit is de dag van behoud. In het Nieuwe Testament staat:

Want Hij zegt: In de tijd van het welbehagen heb Ik U verhoord, en op de dag van het heil heb Ik U geholpen. Zie, nu is het de tijd van het welbehagen, zie, nu is het de dag van het heil!

2 KORINTHE 6:2

en dat is zo omdat Christus, onze Hogepriester, het Heilige der Heiligen in de hemel is binnengegaan en er nog niet opnieuw uit is gekomen. Het hele tijdperk van de gemeente is dus de Grote Verzoendag.

2

Opvolging en verval van het hogepriesterschap

Wat Aäron voornamelijk onderscheidde, waren zijn handelingen op één dag van het jaar. Hij was voortdurend de leider van het priesterschap. In latere perioden van de geschiedenis van Israël was de voornaamste priester, oftewel de hogepriester, ook de voorzitter van het Sanhedrin. In de tijd van Jezus was het Sanhedrin een bestuursorgaan van oudsten van Israël, dat bestond uit priesters en anderen. De voorzitter van het Sanhedrin was de hogepriester.

Er hoorde op enig moment maar één hogepriester te zijn. Aäron zou in zijn generatie de hogepriester zijn. Wanneer hij stierf, zou zijn oudste zoon na hem hogepriester zijn. Alle nakomelingen van Aäron zouden een of andere priesterlijke functie hebben, maar per generatie zou slechts één priester de hogepriester zijn. Gewoonlijk zou dat de oudste zoon zijn die van Aäron afstamde. Zijn oudste zoon, vervolgens zijn oudste kleinzoon, zijn oudste achterkleinzoon, enzovoort in hun generaties, zouden ieder hogepriester zijn.

Deze opvolgingsregeling raakte enigszins ontregeld toen de Romeinen aan de macht kwamen en dat gebied veroverden, want er was onenigheid over het hogepriesterschap. Eigenlijk waren er zelfs voordat de Romeinen aan de macht kwamen al interne conflicten. In de tijd dat Israël onder Grieks toezicht stond, nadat Alexander de Grote was gestorven, waren er rivalen die aanspraak maakten op het hogepriesterschap. Daarna was er een periode waarin de Syrische heerser het hogepriesterschap aan de hoogste bidder gaf. Tijdens de periode van de Makkabeeën was er sprake van enig gekonkel, waarbij het hogepriesterschap naar de hoogste bidder ging. Het was een politiek machtig ambt.

In de tijd van Jezus werden twee mensen als hogepriester erkend. Een man die Annas heette, was blijkbaar de erfelijke en rechtmatige hogepriester. Maar de Romeinen vonden blijkbaar dat Annas te veel invloed op de Joden had om zich daar prettig bij te voelen. Ze wilden niet dat er een sterke Joodse leider was achter wie de Joden zich mogelijk zouden verenigen, misschien wel tegen de Romeinen. De Romeinen stelden Annas' schoonzoon Kajafas daadwerkelijk als hogepriester aan.

In de evangeliën lezen we dat Kajafas de hogepriester was. Hij was degene die door de Romeinen werd goedgekeurd. Maar de Joden bleven Annas min of meer erkennen. Toen Jezus bijvoorbeeld werd gearresteerd, brachten ze Jezus eerst naar het huis van Annas en daarna naar het huis van Kajafas. Er waren namelijk twee mannen die allebei als hogepriester werden beschouwd, afhankelijk van wie hen zo beschouwde.

3

Priesterafdelingen en het algemene priesterschap

Het ambt van hogepriester raakte in de loop van de tijd in verwarring. Maar oorspronkelijk was het de bedoeling dat er één man zou zijn, de oudste afstammeling van Aäron, die hogepriester zou zijn, en dat alle andere afstammelingen van Aäron ook priesters zouden zijn. Uiteindelijk leefden er op hetzelfde moment duizenden afstammelingen van Aäron, en het was onmogelijk dat zij allemaal tegelijk dienst zouden doen in de tempel van Salomo. Er waren honderden priesters, en in de tijd van Christus waren het er duizenden. Daarom verdeelde David in zijn tijd het

priesterschap in 24 afdelingen. Dit wordt niet voorgeschreven in de wet van Mozes. Het was een praktische maatregel waartoe David in zijn tijd zijn toevlucht nam, ongeveer 500 jaar na de tijd van Mozes, toen het priesterschap uit meer mensen bestond dan er op enig moment in de tabernakel dienst konden doen.

David verdeelde hen in 24 groepen. Aan elke groep werden bepaalde perioden van het jaar toegewezen waarin die groep dienst zou doen in de tabernakel, telkens twee weken. Deze groepen werden afdelingen genoemd. Elke afdeling zou twee weken dienstdoen in de tabernakel. Tijdens de periode van twee weken waarin een bepaalde groep priesters dienst moest doen in de tabernakel, werd er onder hen geloot om te bepalen wie van hen het voorrecht zou krijgen om naar binnen te gaan en het reukwerk te branden.

Ik vermeld dit allemaal omdat we weten dat de vader van Johannes de Doper in Lukas 1 een priester was uit een van die 24 afdelingen, de afdeling van Abia. Het lot viel op hem om in de tempel reukwerk te branden, en toen hij dat deed, verscheen de engel aan hem. Dat was voor hem een unieke ervaring, want een priester kon dat voorrecht maar één keer in zijn leven krijgen. Hoewel de afdeling van Abia en elk van de andere 23 afdelingen ieder twee weken per jaar kregen, kozen ze één man uit hun midden om een week of twee het reukwerk te branden. Wanneer het lot eenmaal één man had aangewezen en hij het had gedaan, werd hij later van de loting uitgesloten. Hij kreeg geen tweede kans. Het was een voorrecht dat je maar eenmaal in je leven kreeg.

Zo ontwikkelde het priesterschap zich na die tijd. In de tijd van Mozes was het een zeer klein en overzichtelijk priesterschap: één man en zijn vier zonen, Aäron als hogepriester en zijn zonen als gewone priesters. Aäron is een voorafbeelding van Christus, onze Hogepriester, maar wij zijn ook priesters. Het Nieuwe Testament leert dat

dan wordt u ook zelf, als levende stenen, gebouwd tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterschap, om geestelijke offers te brengen, die God welgevallig zijn door Jezus Christus.

1 PETRUS 2:5

en daarom zijn de zonen van Aäron, de gewone priesters, in zekere zin voorafbeeldingen van ons. Het priesterschap, met Aäron als de voornaamste priester en zijn zonen als priesters, is een beeld van Christus en de gemeente: Christus als Hogepriester en de gemeente als het priesterschap in het algemeen.

4

Overzicht van de priesterkleding

Nu worden de bijzondere kledingstukken van de hogepriester beschreven. Afbeeldingen van de kleding van de priester zouden misschien helpen, maar ik zal proberen die zo goed mogelijk te beschrijven. In vers 4 worden verschillende kledingstukken van de hogepriester genoemd. In de gebruikte Engelse vertaling heet het een ‘breastplate’, wat vreemd is omdat het eigenlijk helemaal geen plaat of pantser is. De HSV noemt het duidelijker een borsttas: een klein stoffen zakje. Daar zullen we het over hebben wanneer we eraan toekomen. Dat komt in dit hoofdstuk vanaf vers 15 aan de orde.

Er is de efod, het eerste kledingstuk dat vanaf vers 5 wordt beschreven. Die lijkt op een soort overkleed dat over een mantel heen wordt gedragen. Het is een bovenkleed. Er is een mantel, die helemaal blauw is, en er is een kunstig geweven onderkleed, dat blijkbaar onder de mantel wordt gedragen. Het onderkleed wordt direct op de huid gedragen, onder de mantel. Dan is er een tulband en een gordel: de gordel om hem bij zijn middel te omgorden en de tulband uiteraard op zijn hoofd.

Sommige dingen worden hier niet genoemd. Er zijn ook kledingstukken die in de New King James „trousers” worden genoemd. De King James noemt ze „breeches”. Ze lijken eigenlijk op boxershorts, of ondergoed. De priesters droegen die. Ze droegen deze boxershorts en vervolgens dit onderkleed, dat meer lijkt op een nachthemd dat direct op de huid wordt gedragen. Daaroverheen kwam een blauwe mantel. Dit geldt voor de hogepriester. De blauwe mantel reikte tot aan de enkels. Daaroverheen werd de efod gedragen.

De efod was gemaakt van twee stukken stof. Het ene hing aan de voorkant en het andere aan de achterkant, waarschijnlijk tot aan het middel of iets verder. Hij liep vanaf de schouders tot aan — we weten niet precies hoever, maar ten minste tot aan het middel — en werd met een gordel vastgebonden. Het kan zijn dat hij verder naar beneden liep en dat de gordel hem boven zijn onderrand omsloot. Maar de efod bestond eenvoudigweg uit twee stukken stof die bij de schouders aan elkaar waren bevestigd met sluitingen waarop edelstenen zaten, onyxstenen. In de onyxstenen waren de namen van de twaalf stammen van Israël gegraveerd, zes op de ene schouder en zes op de andere schouder.

5

De borsttas en de twaalf edelstenen

De efod was dit kledingstuk dat over de mantel werd gedragen. Daaroverheen, of ervoor, zat dan de zogenaamde borsttas. Zoals ik al zei, was het een stoffen tas, gemaakt van een dubbelgevouwen stuk stof. Het was een stuk stof dat tweemaal zo lang was als het breed was, en de afmeting was één handbreedte. Een handbreedte was, zoals ik al zei toen we het over ellen hadden, een benaderende maat en niet wat wij een exacte maat zouden noemen. Een handbreedte was een officiële maateenheid: als een man zijn hand uitstrekt, werd de afstand van het topje van zijn duim tot het topje van zijn pink een handbreedte genoemd. Traditioneel denkt men dat dit ongeveer 21,5 of 23 centimeter was. De borsttas die op de borst werd gedragen, was na het opvouwen tot een tas één handbreedte in het vierkant. Het stuk stof was in feite tweemaal zo lang, maar het werd dubbelgevouwen, zodat het een vierkante tas werd. Die was met gouden kettingen aan de hogepriester bevestigd, vanaf de twee bovenhoeken van deze tas tot aan de onyxstenen op zijn schouders. De gouden kettingen droegen het gewicht van de tas. De twee onderste hoeken waren met iets wat op linten leek aan de gordel bevestigd.

Aan de voorkant van de tas zaten twaalf edelstenen, twaalf verschillende stenen. Ze stelden de twaalf stammen van Israël voor en waren in vier rijen gerangschikt. Er waren er drie naast elkaar, daaronder nog eens drie, daaronder nog eens drie en daaronder nog eens drie. In de tas zaten twee voorwerpen die de Urim en de Tummim

werden genoemd. Die zijn enigszins mysterieus, omdat de Bijbel eigenlijk nergens uitlegt wat ze zijn. We weten alleen iets over waarvoor ze werden gebruikt, en er bestaan verschillende theorieën over hoe ze hun functie vervulden. Maar dit is wat we nu uitvoerig beschreven zullen zien.

De priester draagt, zoals ik al zei, een zogenaamde broek, die in werkelijkheid het ondergoed voor de onderste helft van zijn lichaam is. Op de bovenste helft van zijn lichaam is zijn ondergoed een tuniek. Ik stel me die voor als iets wat lijkt op een nachthemd dat een man in bed zou kunnen dragen. Eigenlijk lijkt het meer op een T-shirt. Daaroverheen draagt hij zijn blauwe mantel, die alles tot aan zijn enkels bedekt. Daaroverheen komt de efod. Die bestaat eenvoudigweg uit deze twee stukken stof die bij de schouders door deze onyxstenen met elkaar verbonden zijn. Ze hangen over een bepaalde lengte naar beneden en zijn waarschijnlijk bij het middel met de gordel vastgebonden.

Er is ook de borsttas, of de tas. Sommigen zouden die het borststuk noemen. De King James en de New King James noemen het de breastplate, maar sommigen beseffen dat het in geen enkel opzicht een plaat is en hebben het daarom vertaald als borststuk. Maar het is eenvoudigweg een versierde tas met edelstenen die op de voorkant zijn aangebracht, en met daarin de Urim en de Tummim.

Verder droeg de priester een tulband. Wat evenmin in vers 4 wordt genoemd, maar later wel, is dat er aan de voorkant van de tulband een gouden plaat werd gedragen. Daarop waren de woorden gegraveerd die je in vers 36 zult zien:

U moet ook een plaat maken van zuiver goud en daarin graveren, zoals men zegels graveert: DE HEILIGHEID VAN DE HEERE.

EXODUS 28:36

Dat is dus wat we beschreven zullen zien. Als je je dat allemaal kunt voorstellen terwijl we het lezen, lezen we vanaf vers 5 eerst over de efod:

6

De efod en zijn schouderstenen

En zij moeten daarvoor het goud en de blauwpurperen, de roodpurperen, en de scharlakenrode wol en het fijn linnen nemen. Vervolgens moeten zij de efod maken van goud, van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode wol en van dubbeldraads fijn linnen, werk van een kunstenaar. Hij moet twee schouderstukken hebben die de efod aan zijn beide uiteinden bijeenhouden, zodat hij één geheel vormt. En de kunstige band van zijn efod die erop vastzit, moet op dezelfde manier gemaakt worden en er één geheel mee vormen: van goud, blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode wol en dubbeldraads fijn linnen. Vervolgens moet u twee onyxstenen nemen en daarin de namen van de zonen van Israël graveren: zes van hun namen op de ene steen, en de namen van de zes overige op de andere steen, in de volgorde van hun geboorte. Als werk van een graveerder van edel stenen, zoals men zegels graveert, moet u de twee stenen graveren, met de namen van de zonen van Israël. U moet ze zó maken dat ze gevat zijn in gouden kassen. Dan moet u de twee stenen op de schouderstukken van de efod bevestigen, als gedenkstenen voor de Israëlieten. Aäron moet hun namen namelijk ter gedachtenis voor het aangezicht van de HEERE op zijn beide schouders dragen. U moet ook gouden kassen maken en twee kettinkjes van zuiver goud. U moet ze ineengedraaid maken, als vlechtwerk, en de gevlochten kettinkjes vastmaken aan de kassen.

EXODUS 28:5-14

Het is niet duidelijk wat deze zettingen zijn. Blijkbaar zijn het de zettingen voor de onyxstenen op de schouders. Maar de kettingen lopen er kennelijk vanaf naar beneden om aan de borsttas te worden bevestigd, zoals we hierna zullen lezen.

Vers 15:

7

De vervaardiging van de borsttas

Vervolgens moet u een borsttas van de beslissing maken, werk van een kunstenaar. U moet hem maken op dezelfde manier als de efod: van goud, van blauwpurperen, roodpurperen, en scharlakenrode wol, en van dubbeldraads fijn linnen moet u hem maken. Vierkant moet hij zijn en dubbel gevouwen, zijn lengte moet een span zijn en zijn breedte een span. Dan moet u hem opvullen met een edel steenvulling, vier rijen edel stenen: een rij van een robijn, een topaas en een karbonkel; dit is de eerste rij. De tweede rij: een smaragd, een saffier en een diamant. De derde rij: een hyacint, een agaath en een amethyst. Ten slotte de vierde rij: een turkoois, een onyx en een jaspis; ze moeten in hun zettingen in goud gevat zijn.

EXODUS 28:15-20

En de stenen moeten twaalf in getal zijn, overeenkomstig de namen van de zonen van Israël, overeenkomend met hun namen. De stenen moeten zegelgravingen krijgen, ieder met zijn naam. Zij zijn voor de twaalf stammen bestemd. Verder moet u op de borsttas ineengedraaide kettinkjes maken, vlechtwerk van zuiver goud. Vervolgens moet u op de borsttas twee gouden ringen maken, en de beide ringen vastmaken aan de twee uiteinden van de borsttas. Dan moet u de beide gevlochten gouden kettinkjes vastmaken aan de twee ringen aan de uiteinden van de borsttas. Dan moet u de twee andere uiteinden van de beide gevlochten kettinkjes vastmaken aan de twee kassen. U moet ze vastmaken aan de schouderstukken van de efod, aan de voorkant ervan. U moet nog twee gouden ringen maken en ze bevestigen aan de beide andere uiteinden van de borsttas, op de zoom ervan, die aan de kant van de efod, aan de binnenkant ligt. Daarna moet u nogmaals twee gouden ringen maken en ze vastmaken aan de beide schouderstukken van de efod, van onderen af, aan de voorkant, dicht bij zijn verbinding, boven op de kunstige band van de efod.

EXODUS 28:21-27

Dit behoorde duidelijk tot de dingen die Mozes al op de berg van het Visioen had gezien. Hij kon hun dus meer bijzonderheden geven over hoe het er werkelijk uitzag dan wij hier aantreffen. We krijgen hier wel echt de voorschriften, maar we krijgen geen beschrijving waarmee je je elk aspect ervan volledig kunt voorstellen. Terwijl ze deze gewaden maakten, moest hij hun ook visuele informatie geven, zodat ze konden zien of ze het goed deden. Want volgens mij spreekt een deel van de gegeven informatie niet helemaal voor zichzelf en moet je het ook zien. Dat kunnen wij niet.

In vers 28 staat dat ze de borsttas door middel van zijn ringen met een blauwpurperen koord aan de ringen van de efod moeten vastbinden, zodat hij boven de kunstig geweven band van de efod blijft en de borsttas niet van de efod losraakt. Dat zou dus betekenen dat de twee onderste hoeken met een blauwpurperen koord of lint werden vastgebonden aan enkele ringen die zich ergens rond de band van de efod bevonden, terwijl de twee bovenste hoeken met gevlochten gouden kettinkjes waren bevestigd. Dit waren geen kettingen die eruitzagen als industriële kettingen. Het waren sieradenkettinkjes van gevlochten goud.

Nu staat er:

Zo zal Aäron de namen van de zonen van Israël op de borsttas van de beslissing, op zijn hart dragen, als hij in het heiligdom binnenkomt, tot een voortdurende gedachtenis voor het aangezicht van de HEERE. En u moet in de borsttas van de beslissing de urim en de tummim doen, zodat die op het hart van Aäron zijn, als hij binnenkomt voor het aangezicht van de HEERE. Zo zal Aäron de beslissing voor de Israëlieten voortdurend op zijn hart dragen voor het aangezicht van de HEERE.

EXODUS 28:29-30

8

Kleuren, waardigheid en gedragen lasten

Voordat we verder lezen, laten we hier iets over zeggen. Het is niet mogelijk om van elk detail van deze dingen een gezaghebbende interpretatie te geven. De genoemde kleuren van de gewaden, in elk geval van de efod en de borsttas, zijn dezelfde kleuren die overheersen in het doek van de tabernakel, de voorhangsels enzovoort. De overheersende kleuren zijn blauwpurper, purper en scharlakenrood. Er wordt ons

niet verteld hoe die kleuren in de kleding met elkaar waren vermengd. Blijkbaar was er ook gouddraad tussen die kleuren geweven, en ik weet evenmin precies wat voor patroon dat vormde.

In de gebruikte Engelse vertaling staat in vers 2 dat deze gewaden bestemd waren voor ‘glory and beauty’; de HSV spreekt van waardigheid en aanzien. Het was de bedoeling om door de aanblik van wat hij droeg visueel indruk te maken op de kinderen van Israël, zodat zij de heerlijkheid en waardigheid van zijn ambt zouden beseffen. En aangezien de hogepriester Christus vertegenwoordigt, was de aantrekkelijkheid van zijn gewaden ongetwijfeld bedoeld om het volk Israël een beeld te geven van de schoonheid van de Heere en van Zijn waardigheid.

De onyxstenen op zijn schouders droegen elk de ingegraveerde namen van zes van de stammen van Israël. Er wordt ons uitdrukkelijk verteld dat dit zo was opdat hij de namen van de stammen van Israël op zijn schouders zou dragen. Het idee is dat de last van de bediening aan hen op de schouders van de hogepriester rust. Je zou zelfs kunnen zeggen dat de last van hun zonden op hem wordt gelegd, omdat hij als hun vertegenwoordiger optreedt, als degene die verzoening voor zonden gaat doen. Als het ware draagt hij het gewicht van hun zonden op zijn schouders.

9

De twaalf stammen op het hart

Maar dan is er ook de tas die hij op zijn borst draagt, de borsttas. Daarop zitten eveneens twaalf stenen met daarop de namen van de twaalf stammen. Dat herinnert ons waarschijnlijk aan het feit dat de stad, het Nieuwe Jeruzalem in Openbaring 21, twaalf fundamentstenen heeft en dat elk daarvan een edelsteen is. Je zou misschien verwachten dat het dezelfde edelstenen waren die hier op de borsttas worden genoemd, maar dat is niet zo. Sommige komen overeen, maar het is een andere reeks. In Openbaring 21 worden twaalf edelstenen genoemd als de twaalf fundamenten van de stad.

Die vertegenwoordigen echter niet de twaalf stammen van Israël, maar de twaalf apostelen van het Lam. Paulus zei:

gebouwd op het fundament van de apostelen en profeten,
waarvan Jezus Christus Zelf de hoeksteen is,

EFEZE 2:20

En zo zien we dat de fundamenteën van de stad de apostelen voorstellen, die eveneens door twaalf edelstenen worden uitgebeeld.

Maar in dit geval stelt een enigszins andere reeks edelstenen de twaalf stammen van Israël voor, en hij draagt ze op zijn hart. Hij draagt dus de namen van de twaalf stammen op zijn schouders en op zijn hart. Op zijn schouders stelt dit, neem ik aan, de last van het volk voor die op hem rust, maar op zijn hart zijn zorg voor het volk. En als dit een beeld van Jezus is, dan draagt Jezus natuurlijk Zelf de last van de schuld van de mens. In 2 Korinthe hoofdstuk 5 staat:

Want Hem Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid van God in Hem.

2 KORINTHE 5:21

En in 1 Petrus hoofdstuk 2, vers 24 staat dat Hij onze zonden in Zijn eigen lichaam aan het hout gedragen heeft. 1 Petrus 2:24 zegt over Jezus:

Die Zelf onze zonden in Zijn lichaam gedragen heeft op het hout, opdat wij, voor de zonden dood, voor de gerechtigheid zouden leven. Door Zijn striemen bent u genezen.

1 PETRUS 2:24

En zo droeg Christus onze zonden op Zich, het gewicht en de last van onze nood, toen Hij verzoening voor onze zonden bewerkte. Dat was een last die Hij droeg, onze last. En zo zouden de onyxstenen op de schouder van de priester heel goed kunnen

uitbeelden dat de twaalf stammen en hun zonden, het gewicht van hun zonden, door de hogepriester gedragen worden wanneer hij het heilige der heiligen binnengaat om voor hen te pleiten.

Maar hij draagt hen ook op zijn hart. Hoewel hij dus hun last draagt, doet hij dat omdat zij op zijn hart liggen. Het is geen last die hij met tegenzin draagt. Hij draagt die omdat zij het nodig hebben en omdat hij om hen geeft. Zij zijn voortdurend voor hem en op zijn hart. Dat wil zeggen: hij houdt van hen. En zo stellen de kledingstukken van Aäron hier bepaalde dingen over Jezus, de Hogepriester, voor.

10

De Urim en Tummim als goddelijke leiding

Nu, de Urim en de Tummim die in de tas zaten: de woorden Urim en Tummim zijn beide Hebreeuwse meervoudsvormen. De uitgang 'im' aan het einde van het woord duidt een meervoud aan. 'Ur' betekent licht en 'tum' betekent volmaaktheid. De Urim en de Tummim betekenen dus de lichten en de volmaakheden. Wat dat precies betekent, is beslist een mysterie.

Het is in feite duidelijk dat de Urim en de Tummim gebruikt werden om bij bepaalde zaken te onderscheiden wat God dacht. Er was een moment waarop David moest beslissen of hij ten strijde moest trekken, en hij liet de priester de efod bij hem brengen. Aan de efod zat de tas, met daarin de Urim en de Tummim, en hij kon de Urim en de Tummim raadplegen.

Het lijkt erop dat de Urim en de Tummim middelen voor goddelijke leiding waren, maar het is niet bekend hoe die leiding via deze middelen werd meegedeeld. Algemeen wordt aangenomen dat het een soort stenen waren, misschien edelstenen, en dat ze op de een of andere manier licht wierpen op de wil van God.

Sommige mensen denken dat het zo eenvoudig was als een steen uit de tas trekken. Je trekt een witte steen en het antwoord is ja. Je trekt een zwarte steen en het antwoord is nee. Het zou dus eigenlijk gewoon vergelijkbaar zijn met het werpen van het lot, maar dan het heilig werpen van het lot. De ene steen komt eruit en het antwoord is ja; de

andere steen komt eruit en het antwoord is nee. Er zou niets wonderbaarlijks bij betrokken zijn. Het zou gewoon een kwestie zijn van een steen uit de tas trekken en kijken welke je krijgt.

Dat zou een mogelijke manier zijn waarop de Urim en de Tummim hielpen om te onderscheiden wat God dacht, aangezien de Bijbel elders, in Spreuken 16:33, zegt:

Het lot wordt in de schoot geworpen, maar elke beslissing daardoor komt van de HEERE.

SPREUKEN 16:33

Misschien verwijst dat zelfs naar het bijzondere goddelijke lot van de Urim en de Tummim. We weten het niet.

Anderen zijn van mening dat er iets bovennatuurlijkers aan de Urim en de Tummim was, iets wat duidelijker bovennatuurlijk was. Omdat ze de lichten en de volmaaktheden genoemd worden, denken sommige mensen dat ze misschien op een bepaalde manier begonnen te gloeien om Gods gedachten over een onderwerp bekend te maken. De ene zou dan gloeien als het antwoord ja was en de andere als het antwoord nee was, of iets dergelijks. Maar dit is allemaal volkomen speculatief. Wat we wel weten, is dat ze gebruikt werden om de wil van God te kennen.

Blijkbaar werden ze niet meer zo vaak gebruikt nadat de orde van profeten was ontstaan. Na de tijd van David lees je eigenlijk nooit meer over de Urim en de Tummim. Maar je leest wel over de opkomst van een nieuwe orde van personen in Israël, de profeten, in feite rond de tijd van David. Het kan dus zijn dat de komst van de profetische bediening, of het profetische ambt, de plaats van de Urim en de Tummim innam. De priesters waren degenen die de Urim en de Tummim hadden, en daarom zouden zij in die vroege tijd degenen zijn geweest die leiding voor Israël ontvingen. De Urim en de Tummim bevinden zich dus in de tas, in de borsttas, en dat is ongeveer alles wat we daar op dit moment over kunnen zeggen.

11

Het blauwe bovenkleed en de gouden bellen

Laten we verdergaan met vers 31:

U moet ook het bovenkleed van de efod geheel van blauwpurperen wol maken.

EXODUS 28:31

Het gewaad van de efod betekent het gewaad dat onder de efod gedragen wordt. Het wordt het gewaad van de efod genoemd omdat het onderscheiden wordt van de gewaden van de andere priesters. Alleen de hogepriester draagt een efod. De andere priesters dragen gewoon normale gewaden, kennelijk witte gewaden. Maar het gewaad van de efod, het gewaad van de hogepriester, is een blauw gewaad.

Zijn halsopening moet dan in het midden ervan zijn. Zijn opening moet rondom een zoom hebben, werk van een wever. Het moet net zo'n opening hebben als bij een leren pantser, zodat het niet kan inscheuren.

EXODUS 28:32

De gebruikte Engelse vertaling vergelijkt de halsopening met die van een 'coat of mail', een maliënkolder zoals een ridder die zou dragen. De spreker verstaat dit als een kledingstuk dat vanaf de hals uit één geheel is vervaardigd, in plaats van uit afzonderlijke stukken stof die bij de schouders of elders aan elkaar zijn genaaid. Dit is helemaal uit één stuk.

Jezus droeg in feite ook zo'n gewaad. Ons wordt verteld dat iemand Hem blijkbaar zo'n kledingstuk had gegeven, en Zijn kledingstuk was vanaf de hals naar beneden helemaal uit één stuk geweven. En zo moest het gewaad van de hogepriester zijn, zodat het niet scheurt.

Vervolgens moet u op de zomen ervan granaatappels van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode wol maken, dus rondom op zijn zomen, en daartussenin gouden belletjes, rondom.

EXODUS 28:33

Nu wordt aangenomen dat de belletjes echte belletjes zijn en niet alleen afbeeldingen van belletjes. De granaatappels zijn geen echte granaatappels. De granaatappels zijn slechts geborduurde afbeeldingen van granaatappels, gemaakt met garen in deze verschillende kleuren. Maar tussen de granaatappels zitten blijkbaar echte kleine belletjes die werkelijk rinkelen. Er staat:

Een gouden belletje, daarna een granaatappel, dan weer een gouden belletje en een granaatappel, rondom op de zomen van het bovenkleed. Aäron moet dat namelijk dragen wanneer hij dienstdoet, zodat het geluid ervan gehoord wordt als hij in het heiligdom binnenkomt voor het aangezicht van de HEERE, en als hij naar buiten gaat, opdat hij niet zal sterven.

EXODUS 28:34-35

— en daardoor weten we dat het echte belletjes zijn en niet alleen afbeeldingen van belletjes —

Hij rinkelt dus wanneer hij loopt. Dat is blijkbaar omdat niemand hem meer kan zien zodra hij door het voorhangsel is gegaan. Ze kunnen alleen horen of hij nog leeft doordat hij nog beweegt en de belletjes nog rinkelen.

Sommige mensen hebben geprobeerd de granaatappels en de belletjes in verband te brengen met de vrucht van de Geest en de gaven van de Geest. Ik weet niet of dat terecht is of niet, maar ik noem het omdat sommigen hebben geopperd dat de granaatappels zijn als de vrucht van de Geest en de belletjes als de gaven van de Geest. Ik weet eigenlijk niet goed welk verband er gelegd kan worden tussen belletjes en de gaven van de Geest. Maar als dat een juist verband is, wijzen zij erop dat die twee min of meer gelijk verdeeld zijn. Rond de zoom van het gewaad zit eerst een belletje, dan een granaatappel, dan een belletje, dan een granaatappel. Als dat verband juist is, geeft dit aan dat er een evenwicht is: er wordt verwacht dat de Geest Zich evenzeer openbaart in de gaven als in de vrucht. Niet alleen de vrucht of alleen de gaven, maar alle openbaringen van de Geest.

12

De gouden plaat en de gewone priesters

Vers 36 zegt:

U moet ook een plaat maken van zuiver goud en daarin graveren, zoals men zegels graveert: DE HEILIGHEID VAN DE HEERE.

EXODUS 28:36

De gebruikte Engelse vertaling heeft hier ‘Holiness to the Lord’. De spreker legt dat uit als: heilig, oftewel voor de Heere apartgezet. Dat wordt aangegeven door de woorden op deze gouden plaat. Die is met een blauwe band of een soort blauw lint om de tulband gebonden. Daar zit deze gouden plaat waarop staat:

Heilig voor de Heer, en alleen de hogepriester draagt die. De andere priesters dragen die niet. Hij is in dat opzicht werkelijk uniek en apart gezet, en hij is degene die meer dan de andere priesters de last voor het volk draagt.

U moet vervolgens het onderkleed weven, van fijn linnen. U moet ook een tulband van fijn linnen maken, maar de gordel moet u van borduurwerk maken.

EXODUS 28:39

Dat is het einde van de bespreking van de kleding van de hogepriester. We moeten ook nog naar zijn zonen kijken.

U moet voor de zonen van Aäron ook onderkleren maken en u moet voor hen gordels maken. Ook moet u voor hen hoofddoeken maken die hun waardigheid en aanzien geven. U moet ze uw broer Aäron en zijn zonen met hem aantrekken en hen zalven, wijden en heiligen, zodat zij Mij als priester kunnen dienen. Vervolgens moet u linnen broeken voor hen maken om de schaamdelen te bedekken; ze moeten van de heupen tot op de dijen reiken.

EXODUS 28:40-42

Dat is misschien de enige concrete aanwijzing die de Bijbel ooit geeft over wat bescheidenheid vereist wat betreft zoomlengtes of iets dergelijks. De Bijbel brengt wel naar voren dat de kleding van alle mensen bescheiden moet zijn, maar zegt eigenlijk nooit wat bescheidenheid inhoudt of hoeveel van het lichaam bedekt moet zijn om werkelijk bescheiden te zijn.

God had eerder al Zijn zorg uitgesproken dat ze geen altaar zouden maken waar ze met treden naartoe gingen. Weet je nog, ze moesten een altaar van aarde maken en geen treden maken om ernaartoe te gaan, opdat hun naaktheid niet gezien zou worden. Dat staat aan het einde van hoofdstuk 20. Hij zegt in vers 26:

En u mag niet langs trappen naar Mijn altaar klimmen, opdat uw naaktheid daarop niet zichtbaar wordt.

EXODUS 20:26

Blijkbaar kunnen mensen die beneden staan naar boven kijken en iemands naaktheid zien, als diegene een gewaad of iets dergelijks draagt en een trap oploopt. Maar om dat te voorkomen droegen de priesters een soort onderbroek, die hier een broek wordt genoemd, om hun naaktheid te bedekken. Het deel van hun naaktheid dat bedekt moest worden, liep van hun middel tot hun dijen. Ik weet niet tot welk punt op de dijen, maar blijkbaar zou een surfshort volgens deze maatstaven gepast en zedig zijn. Ik weet niet of dat voor iedereen als regel moet gelden. Maar wanneer we de vagere verwijzingen naar zedigheid tegenkomen, geeft dit ons wel enig idee van wat ermee bedoeld wordt wanneer we over zedigheid spreken. God wilde dat hun naaktheid in elk geval van hun middel tot hun dijen bedekt was.

Aäron en zijn zonen moeten ze namelijk dragen, als zij de tent van ontmoeting binnenkomen, of als zij tot het altaar naderen om in het heiligdom te dienen, opdat zij geen ongerechtigheid op zich laden en sterven. Dit is een eeuwige verordening voor hem en voor zijn nageslacht na hem.

EXODUS 28:43

Dat wil zeggen: ze moeten hun officiële kleding dragen, zodat ze niet sterven wanneer ze de tabernakel binnengaan. Als ze daar in hun gewone alledaagse kleren naar binnen gaan, zullen ze sterven.

13

De voorbereiding van de priesterwijding

Hoofdstuk 29 beschrijft deze uitgebreide ceremonie voor de wijding van Aäron en zijn zonen. Zoals ik al zei, wordt die pas daadwerkelijk uitgevoerd in Leviticus 8, waar bijna al dezelfde bijzonderheden worden gegeven. We zullen die behandelen wanneer we bij Leviticus komen, dus ik wil er nu niet te veel over zeggen. Maar laten we het lezen, zodat we van tevoren weten wat er gaat komen, aangezien het hier staat zodat we er op dit punt mee vertrouwd kunnen raken.

Dit nu is wat u met hen moet doen om hen te heiligen, om Mij als priester te dienen: Neem één jonge stier — het jong van een rund — en twee rammen zonder enig gebrek,

EXODUS 29:1

Dit is hun wijdingsdienst als priesters. Ze zullen die nu niet uitvoeren; ze zullen dat later doen. Maar dit is wat ze later zullen doen.

ongezuurd brood, ongezuurde koeken gemengd met olie, en ongezuurde platte koeken met olie bestreken. U moet ze maken van meelbloem. U moet ze dan in één mand leggen en ze in de mand naar het heiligdom brengen, evenals de jonge stier en de twee rammen.

EXODUS 29:2-3

Vervolgens moeten Aäron en zijn zonen bij de ingang van de tent van ontmoeting met water worden gewassen. Daarna krijgt Aäron achtereenvolgens het onderkleed, het bovenkleed van de efod, de efod en de borsttas aan en wordt hem de kunstige band omgebonden. Vervolgens wordt de tulband met de heilige diadeem opgezet — dat is de gouden plaat.

Dan moet u de tulband op zijn hoofd zetten en de heilige diadeem aan de tulband vastmaken. Dan moet u de zalfolie nemen en die op zijn hoofd gieten. Zo moet u hem zalven.

EXODUS 29:6-7

Ze zullen ook bloed op zijn nieuwe kleren aanbrengen. Hij zal zijn splinternieuwe, fraaie kleren aanhebben, en daar gieten ze overal olie overheen. Daarna zullen ze er ook bloed op sprenkelen. Deze kleren zullen meteen vuil worden, maar dat is belangrijk, want die zalfolie stelt de zalving van de Heilige Geest op hem voor. Toen Jezus Zijn bediening begon, werd Hij gedoopt en werd Hij gezalfd doordat de Heilige Geest in de gedaante van een duif op Hem neerdaalde. Het uitgieten van de olie over Aärons hoofd is daarmee te vergelijken.

Blijkbaar brachten ze Aäron tijdens een openbare ceremonie naar voren, en in het begin droeg hij waarschijnlijk alleen die broek. Voor ons zou het vreemd zijn als de voorganger bij zijn wijding in zijn ondergoed naar voren kwam. Maar dit ondergoed was echt een kledingstuk. Het werd toevallig direct op de huid gedragen. Het was niet onzedig. Het was juist bedoeld om onzedigheid te voorkomen. Het was alsof iemand tegenwoordig een surfshort droeg. De priester gaat dus naar buiten terwijl hij die draagt. Vervolgens wassen ze zijn lichaam en trekken ze hem zijn andere kledingstukken een voor een aan, blijkbaar tijdens een openbare ceremonie.

We zien in welke volgorde de verschillende kledingstukken worden aangetrokken. Daardoor weten we dat het onderkleed direct op de huid wordt gedragen en niet over andere kledingstukken heen, want in vers 5 staat:

Vervolgens moet u de kleding nemen en Aäron het onderkleed, het bovenkleed van de efod, de efod en de borsttas aantrekken en hem de kunstige band van de efod ombinden.

EXODUS 29:5

Hij heeft zijn broek al aan, dus trekken ze hem het onderkleed aan. Nu draagt hij al zijn onderkleding. Daarna komt het gewaad, het blauwe gewaad van de efod, vervolgens de efod zelf en daarna de borsttas. Dan wikkel je de gordel, of de band, om hem heen om alles bijeen te houden. Vervolgens zet je hem zijn tulband op en bevestig je zijn gouden plaat op zijn voorhoofd.

In vers 8 staat:

Vervolgens moet u zijn zonen naderbij laten komen en hen de onderkleren laten aantrekken.

EXODUS 29:8

Dat is hetzelfde.

Dan moet u hun de gordel ombinden, Aäron en zijn zonen, en hun de hoofddoeken omwikkelen, opdat zij het priesterambt bezitten als een eeuwige verordening. Zo moet u Aäron en zijn zonen tot priester wijden.

EXODUS 29:9

14

Hoofdbedekking als cultureel gebruik

Ik wil terzijde nog iets zeggen, omdat veel mensen zich dit afvragen. In 1 Korinthe 11 geeft Paulus de Korintheïers aanwijzingen over hoofdbedekking. Paulus stelt als regel dat het een schande is als een man met bedekt hoofd bidt of profeteert, en dat het een schande is als een vrouw met onbedekt hoofd bidt of profeteert. Dit geldt ook voor zaken als de lengte van het haar. Het is een schande als een vrouw haar haar afknipt of haar hoofd kaal scheert, en het is een schande als een man lang haar heeft.

De vraag die vaak opkomt over deze aanwijzingen in 1 Korinthe 11 is: zijn dit universele regels, of zijn het culturele regels? Draagt Paulus de Korintheïers op zich te houden aan de culturele verwachtingen over hoe mannen en vrouwen zich in hun cultuur in Korinthe behoren te kleden en te gedragen? Of is dit een of ander universeel beginsel waarvan God verwacht dat alle mensen van alle tijden het in acht nemen?

Als het universeel is, mogen vrouwen hun haar nooit kort hebben, mogen mannen hun haar nooit lang hebben, mogen vrouwen nooit bidden of profeteren met een onbedekt hoofd en mogen mannen nooit bidden of profeteren met een bedekt hoofd. Er zijn zeker mensen die zulke dingen geloven: mennonieten, rooms-katholieken en anderen. De vrouwen bedekken hun hoofd wanneer ze naar de kerk gaan. Soms bedekken mennonitische vrouwen hun hoofd voortdurend, en mannen doen dat natuurlijk niet. Ook wat de haarlengte betreft, volgen ze de gebruiken die Paulus in 1 Korinthe 11 noemde.

Aan het einde van Paulus' bespreking in 1 Korinthe 11, in vers 16, zegt Paulus:

Maar als iemand op twist uit lijkt te zijn, wij hebben een dergelijke gewoonte niet, en de gemeenten van God evenmin.

1 KORINTHE 11:16

Dit lijkt te betekenen: deze gebruiken die ik jullie aanraad, zijn geen universele gebruiken. Wij hebben ze niet en andere gemeenten hebben ze ook niet. We kunnen zien dat er geen universeel geestelijk beginsel bestaat waardoor God er bezwaar tegen

heeft dat een man bidt met een bedekt hoofd. De hogepriester en de priesters moesten namelijk hoofdbedekking dragen. Ze waren verplicht tulbanden en hoofddeksels te dragen wanneer ze de Heere dienden. Daaronder vielen ook hun gebeden en alle vormen van geestelijke bediening die ze verrichtten. Het feit dat God gebod dat ze hun bediening met een bedekt hoofd moesten verrichten, bewijst dus dat er in Gods gedachten niet een of andere ethische regel bestaat dat mannen nooit hun hoofd bedekt mogen hebben.

Als dat waar is, dan zijn de dingen die Paulus in 1 Korinthe 11 zei cultureel en niet universeel. Dat zou ook gelden voor alle andere dingen die hij daarover zei. Vrouwen die hoofdbedekking dragen, vrouwen die hun haar lang dragen, mannen die geen hoofdbedekking dragen en mannen die hun haar kort dragen: dat zijn allemaal gebruiken van Korinthe waarvan Paulus wilde dat ze die volgden. Zo zouden ze de mensen in hun omgeving niet voor het hoofd stoten met gedrag dat ongepast leek. Maar niet alle gemeenten hadden die gebruiken, zei hij.

Paulus heeft zelf trouwens een nazireeërgelofte afgelegd, wat betekent dat hij zijn haar enigszins liet groeien. Een nazireeër knipte zijn haar een bepaalde tijd niet, en dat betekende dat zijn haar langer werd. Paulus deed dat overigens terwijl hij in Korinthe was. Hij beëindigde die gelofte in Handelingen 18:18, toen hij Korinthe verliet. Aan het einde van de gelofte schoor hij zijn hoofd kaal. We zullen later in het boek Numeri over die geloften lezen. Ik wijs hierop omdat het deel uitmaakte van de voorschriften dat de priesters hun hoofd bedekt moesten hebben terwijl ze baden. Dat zou in strijd zijn met de aanwijzingen van 1 Korinthe 11 en laat daarom zien dat 1 Korinthe 11 niet een of andere universele, boven de cultuur uitstijgende wet van God beschrijft.

15

Schuld overdragen door handoplegging

Vers 10:

Vervolgens moet u de jonge stier naderbij laten komen, vóór de tent van ontmoeting, en Aäron en zijn zonen moeten hun handen op de kop van de jonge stier leggen.

EXODUS 29:10

Het werd gebruikelijk om vóór het offeren de handen op een dier te leggen, maar in de meeste gevallen staat er eigenlijk niet waarom. Wanneer Leviticus 1 tot en met 7 over de verschillende offers spreekt, legt de priester altijd zijn hand op de kop van het dier voordat het wordt geslacht. Maar in die gedeelten wordt ons nooit echt verteld waarom dat gebeurt. Wat betekent het om de hand erop te leggen?

Dat lijkt echter wel geopenbaard te worden in een van de gedeelten over een van de rituelen, namelijk het ritueel van de Grote Verzoendag in Leviticus 16. Ook daar worden de handen op de kop van het dier gelegd. In Leviticus 16:7 staat:

Hij moet ook de beide bokken nemen en die voor het aangezicht van de HEERE plaatsen, bij de ingang van de tent van ontmoeting.

LEVITICUS 16:7

Vervolgens moet Aäron de stier brengen, enzovoort. Vers 21 zegt:

Aäron moet zijn beide handen op de kop van de levende bok leggen en al de ongerechtigheden van de Israëlieten belijden, al hun overtredingen, overeenkomstig al hun zonden. Hij moet die op de kop van de bok leggen en hem door de hand van een man, die daarvoor gereedstaat, de woestijn in sturen.

LEVITICUS 16:21

Dit is de enige plaats waar werkelijk wordt uitgelegd wat het betekent om de hand op de kop van het dier te leggen. Door dat te doen, leg je de zonden op het dier. Tot het ritueel behoorde dat men de hand op het dier legde en de zonden beleed. Bij het belijden van de zonden is het alsof je zegt: „Ik breng al deze zonden die beleden worden, via deze hand over op dit dier.” Het dier wordt dan officieel schuldig en wordt gedood als plaatsvervanger, als offer voor de zonden.

Dat is blijkbaar wat dit leggen van de hand op het dier betekent. Het is een overdracht van de schuld van de aanbieder op het dier, zodat het dier, wanneer het sterft, sterft in de plaats van de persoon die het aanbiedt en voor diens zonden. In dit geval zijn dat Aäron en zijn zonen, want zij hebben zelf zonden waarvan ze gereinigd moeten worden.

Later zullen zij dit doen namens individuele aanbidders die hun offers naar de tabernakel brengen. De priester zal zijn handen erop leggen, en de mensen zullen er, denk ik, ook hun handen op leggen. Op die manier worden de zonden overgedragen. Maar deze keer zijn het Aäron en zijn zonen die gereinigd moeten worden. Daarom leggen zij hun handen op de stier, waardoor hun schuld op de stier wordt overgedragen.

Het is alleen symbolisch. Je kunt schuld niet werkelijk van jezelf op een dier overdragen, of trouwens op enig ander mens. Maar het symboliseert het feit dat onze schuld op Christus wordt gelegd. Daarom sterft Hij als offer, als plaatsvervanger die de straffen ondergaat die wij vanwege onze zonden verdienen.

16

Het zondoffer buiten het kamp

Dan moet u de jonge stier voor het aangezicht van de HEERE slachten, bij de ingang van de tent van ontmoeting. Vervolgens moet u een deel van het bloed van de jonge stier nemen, en dat met uw vinger op de hoorns van het altaar strijken. Al het overige bloed moet u dan aan de voet van het altaar uitgieten. Dan moet u al het vet dat de ingewanden bedekt, het net over de lever en de beide nieren met het vet dat eraan vastzit, nemen en op het altaar in rook laten opgaan. Maar het vlees van de jonge stier, zijn huid en zijn mest moet u buiten het kamp met vuur verbranden: het is een zondoffer.

EXODUS 29:11-14

Later in Leviticus krijgen we nog meer voorschriften over zondoffers. Maar een deel van het offer wordt op het altaar geofferd, en een ander deel wordt als onrein behandeld, buiten het kamp gebracht en daar verbrand. De schrijver van de Hebreeënbrief benadrukt in hoofdstuk 13 zelfs dat Christus buiten het kamp werd gebracht en daar werd gekruisigd. Dat geeft aan dat Israël Hem behandelde alsof Hij onrein was. Het onreine deel van het dier, of het deel dat niet aan God geofferd kon worden, werd buiten het kamp verbrand, niet in de tabernakel. Zo werd ook Christus buiten het kamp gekruisigd, buiten de stad. En de schrijver van de Hebreeënbrief zegt:

Laten wij dan naar Hem uitgaan buiten de legerplaats en Zijn smaad dragen.

HEBREEËN 13:13

Hij wordt behandeld alsof Hij onrein was. En ook wij moeten misschien als onrein behandeld worden door degenen die Hem verworpen hebben.

En er staat in vers 15:

Vervolgens moet u de ene ram nemen, en Aäron en zijn zonen moeten hun handen op de kop van de ram leggen. U moet de ram slachten, zijn bloed nemen en dat rondom op het altaar sprenkelen. Dan moet u de ram in stukken verdelen, zijn ingewanden en zijn poten wassen en die op zijn stukken en zijn kop leggen. U moet ten slotte de hele ram op het altaar in rook laten opgaan. Het is een brandoffer voor de HEERE, een aangename geur. Het is een vuuroffer voor de HEERE.

EXODUS 29:15-18

Dat is iets anders dan een zondoffer. De stier wordt als zondoffer geofferd, in de verzen 10 tot en met 14. Maar wanneer deze eerste ram wordt gedood, wordt hij een brandoffer genoemd, een volledig brandoffer. Ook hierover zullen we later meer voorschriften lezen, over volledige brandoffers, in de eerste hoofdstukken van Leviticus. Hij werd volledig voor de Heere verbrand.

Vers 19:

17

De ram ter inwijding en het bloed

En u moet de andere ram nemen en Aäron en zijn zonen moeten hun handen op de kop van de ram leggen. U moet de ram slachten, wat van zijn bloed nemen en dat strijken op de rechter oorlel van Aäron en op de rechteroorlel van zijn zonen, op de duim van hun rechterhand en op de grote teen van hun rechtervoet. Daarna moet u het overige bloed rondom op het altaar sprenkelen. Dan moet u wat van het bloed nemen dat op het altaar is, en van de zalfolie, en dat sprenkelen op Aäron, op zijn kleding, op zijn zonen en op de kleding van zijn zonen met hem. Dan zal hij geheiligd zijn, hij, zijn kleding, zijn zonen en de kleding van zijn zonen met hem.

EXODUS 29:19-21

Neem vervolgens het vet van de ram, de vetstaart, het vet dat de ingewanden bedekt, het aanhangsel aan de lever, de beide nieren met het vet eraan en de rechterachterbout, want het is een ram ter inwijding. Neem ook één rond brood, één met olie bereid brood en één platte koek uit de mand met ongezuurd brood die voor het aangezicht van de HEERE staat. Leg dit alles in de handen van Aäron en zijn zonen en beweeg het als beweegoffer voor het aangezicht van de HEERE. Neem het daarna weer uit hun handen en laat het op het altaar, boven op het brandoffer, in rook opgaan als een aangename geur voor het aangezicht van de HEERE. Het is een vuuroffer voor de HEERE.

EXODUS 29:22-25

De eerste ram wordt dus gewoon volledig verbrand nadat zijn poten en ingewanden gewassen zijn. Bij de tweede ram wordt het bloed op verschillende manieren aangebracht. Allereerst wordt er bloed op de horens van het altaar aangebracht. Ook wordt er bloed aangebracht op de rechteroorlel, de rechterduim en de rechtergrote teen van Aäron en zijn zonen. Vervolgens worden bepaalde delen van het dier voor de Heere bewogen. Blijkbaar worden ze omhooggehouden en heen en weer bewogen, alsof daarmee wordt aangegeven: „Dit wordt aan God geofferd.” Daarna geven zij die delen terug aan Mozes. Bij deze plechtigheid treedt Mozes tijdelijk op als priester, en hij verbrandt die delen op het altaar.

Het oor, de duim en de teen — het is niet zo moeilijk te bedenken wat die betekenen. Het oor staat natuurlijk voor horen. De duim, of de hand, staat voor je daden, en de teen, of de voet, staat voor de manier waarop je wandelt. En ze moeten met bloed gereinigd worden. Er moet verzoening voor worden gedaan. Ook zal de olie erop worden aangebracht. Het bloed en de olie staan natuurlijk voor de verzoening en de zalving. En voor christenen moet er natuurlijk verzoening worden gedaan door het bloed van Christus, en zij moeten gezalfd en vervuld worden met de Heilige Geest. Het aanbrengen van bloed en olie staat dus voor deze twee dingen, die tamelijk onmiskenbaar zijn en niet zo moeilijk te begrijpen. En de zalving van het oor met bloed en olie wijst erop dat het oor gereinigd en gezalfd moet worden om God te horen. En de handen en de voeten moeten eveneens gereinigd en gezalfd worden om God te dienen en met God te wandelen. Een mens moet met God wandelen, een mens moet God dienen en een mens moet van God horen. Zijn oren en de andere lichaamsdelen die op deze manier aan God worden aangeboden, de delen waarmee hij met God omgaat, moeten gereinigd en gezalfd worden met bloed en met olie.

18

Zeven dagen wijding en heilige offers

Laten we een stukje overslaan, want dit wordt nogal lang. Er staat in vers 29:

En de geheiligde kleding die van Aäron is, moet voor zijn zonen na hem zijn, om hen daarin te zalven en hen daarin tot priester te wijden. Wie van zijn zonen in zijn plaats priester zal worden en die de tent van ontmoeting zal binnengaan om in het heiligdom te dienen, moet die kleding zeven dagen lang aanhouden. Dan moet u de ram ter inwijding nemen en zijn vlees op een heilige plaats koken. En Aäron en zijn zonen moeten het vlees van de ram eten, met het brood dat in de mand is, bij de ingang van de tent van ontmoeting. Zij mogen namelijk alleen die dingen eten waarmee verzoening gedaan is om hen tot priester te wijden en hen te heiligen. Een onbevoegde echter mag er niet van eten, want het is heilig. En als er van het vlees van de wijdingsoffers of van dit brood wat overblijft tot de volgende morgen, dan moet u het overschot met vuur verbranden. Het mag niet gegeten worden, want het is heilig. U moet dan met Aäron en zijn zonen precies zo doen overeenkomstig alles wat Ik u geboden heb; zeven dagen lang moet de wijding duren. U moet ook elke dag een jonge stier als zondoffer ter verzoening bereiden en het altaar van zonde reinigen door er verzoening voor te doen; u moet het dan zalven om het te heiligen. Zeven dagen lang moet u verzoening doen voor het altaar en het heiligen; dan zal dat altaar allerheiligst zijn. Ieder die het altaar aanraakt, zal heilig zijn.

EXODUS 29:29-37

Dat wil zeggen dat zijn opvolger als hogepriester de ceremonie ook zou ondergaan.

Dat wil zeggen dat iemand die geen priester is, dit niet mag eten. Dit zijn heilige dingen, omdat zij heilig zijn.

Deze uitspraak:

De gebruikte Engelse vertaling luidt hier: 'Whatever touches the altar must be holy.' De spreker ziet daarin twee kanten: alleen geheiligde mensen mogen het altaar aanraken, en een offerdier wordt door het aanraken van het altaar geheiligd. De HSV verwoordt rechtstreeks die tweede kant: 'Ieder die het altaar aanraakt, zal heilig zijn.' Een dier wordt een heilig offer wanneer het op het altaar wordt gelegd, maar daarvoor is het niet heilig. Daarvoor is het een gewoon dier.

19

Het voortdurende morgen- en avondoffer

Het laatste gedeelte van dit hoofdstuk gaat nu over dagelijkse offers die 's morgens en 's avonds gebracht zouden worden. Dit zou het voortdurende dagelijkse offer worden genoemd. Zes dagen per week zouden ze 's morgens één lam en 's avonds één lam offeren. Dat is voor de zonden van het hele volk. Op de sabbat zouden ze 's morgens twee lammeren en 's avonds twee lammeren offeren, en daardoor zou de sabbat zich onderscheiden. In dat opzicht doen ze op de sabbat eigenlijk meer werk dan op de andere dagen.

Jezus wees daarop toen Hij in Mattheüs hoofdstuk 12 met de Farizeeën over de sabbat sprak:

Of hebt u niet gelezen in de Wet dat de priesters op de sabbatdagen de sabbat ontheiligen in de tempel, en toch onschuldig zijn?

MATTHEÛS 12:5

of dat zij de sabbat ontwijden? Ze behandelen hem als een gewone dag. Ze doen op de sabbat hetzelfde soort werk als op elke andere dag en zijn toch onschuldig. Hier wordt voorgeschreven dat ze dat moeten doen.

Het wordt een voortdurend brandoffer genoemd. Je kunt zien dat sommige offers weliswaar stieren, rammen en grote dieren voor de reiniging van afzonderlijke mensen omvatten, maar dat het hele volk beschouwd kan worden als bedekt door één lam in de ochtend en één lam in de avond. Dit laat zien dat het helemaal niet om de hoeveelheid van het offer gaat. Het offer is symbolisch. Het is niet zo dat God een bepaalde hoeveelheid vlees vereist om voor een bepaald aantal zonden verzoening te doen. De zonden van het hele volk worden immers bedekt door het lam dat 's morgens geofferd wordt en het lam dat 's avonds geofferd wordt.

Dit nu is het wat u op het altaar moet bereiden: elke dag twee lammeren van een jaar oud, en dat voortdurend. Het ene lam moet u in de morgen bereiden en het andere lam moet u tegen het vallen van de avond bereiden, met een tiende efa meelbloem, gemengd met een kwart hin uit olijven gestoten olie, en een plengoffer van een kwart hin wijn, voor het ene lam. En het andere lam moet u bereiden tegen het vallen van de avond. U moet daarmee doen als met het ochtendgraanoffer en het bijbehorende plengoffer, als een aangename geur. Het is een vuuroffer voor de HEERE. Het moet een voortdurend brandoffer zijn, al uw generaties door, bij de ingang van de tent van ontmoeting, voor het aangezicht van de HEERE. Daar zal Ik u ontmoeten om daar met u te spreken. Daar zal Ik dan de Israëlieten ontmoeten, en zij zullen door Mijn heerlijkheid geheiligd worden.

EXODUS 29:38-43

Dat wil zeggen: wanneer Gods heerlijkheid de tabernakel vervult, zal die het gebouw van alle andere gebouwen afzonderen als de woonplaats van God. Het zal door Zijn heerlijke aanwezigheid daar geheiligd worden als een bijzonder gebouw. En zoals we in hoofdstuk 40 zullen zien, gebeurt dat ook.

Dan zal Ik de tent van ontmoeting en het altaar heiligen. Ik zal Aäron en zijn zonen heiligen om voor Mij als priester te dienen. Ik zal dan te midden van de Israëlieten wonen, en Ik zal hun tot een God zijn. En zij zullen weten dat Ik de HEERE, hun God, ben, Die hen uit het land Egypte geleid heeft, opdat Ik in hun midden zal wonen; Ik ben de HEERE, hun God.

EXODUS 29:44-46

20

Opdracht tot opbouw van de tabernakel

Nu worden de dubbele offers op de sabbat hier niet genoemd. Elders gebeurt dat wel, wanneer hetzelfde gebruik wordt beschreven. Maar we moeten naar het laatste hoofdstuk van Exodus kijken, want dat is eigenlijk wat we nog niet behandeld hebben. Hoofdstuk 39 zullen we niet lezen. Het beschrijft eenvoudigweg het maken van de efod, de borsttas en de andere priesterkleding. Net zoals we dubbele informatie hebben over de ark en de tafel met de toonbroden en andere dingen, hebben we eerst de beschrijving van hoe het gemaakt moest worden. Daarna hebben we dezelfde beschrijving wanneer het daadwerkelijk gemaakt is. Hetzelfde geldt voor de priesterkleding, en daar gaat hoofdstuk 39 over.

Maar hoofdstuk 40 brengt ons bij het einde. Er staat:

Toen sprak de HEERE tot Mozes: Op de eerste dag van de eerste maand moet u de tabernakel, de tent van ontmoeting, opbouwen.

EXODUS 40:1-2

De eerste maand is Abib. Het Pascha had plaatsgevonden op de veertiende dag van de eerste maand, dus dit was slechts twee weken voordat er een vol jaar verstreken was sinds het Pascha. Tegen de tijd dat ze de tabernakel oprichtten, waren ze bijna een heel jaar uit Egypte weg. Het grootste deel van die tijd, of in elk geval een aanzienlijk deel ervan, waren ze bij de berg Sinaï geweest.

U moet de ark van de getuigenis erin zetten, en de ark met het voorhangsel afschermen. Daarna moet u de tafel naar binnen brengen en schikken wat daarop geschikt moet worden. Verder moet u de kandelaar naar binnen brengen en zijn lampen aansteken. Dan moet u het gouden altaar voor het reukwerk vóór de ark van de getuigenis plaatsen en het gordijn voor de ingang van de tabernakel ophangen. Vervolgens moet u het brandofferaltair vóór de ingang van de tabernakel, de tent van ontmoeting, plaatsen. Het wasvat moet u tussen de tent van ontmoeting en het altaar plaatsen en u moet er water in doen. De voorhof moet u eromheen zetten en het gordijn voor de poort van de voorhof ophangen.

EXODUS 40:3-8

Daarna moet u de zalfolie nemen en de tabernakel zalven met alles wat zich daarin bevindt. Zo moet u hem met al zijn voorwerpen heiligen, en dan zal hij heilig zijn. Ook moet u het brandofferaltaar en alle bijbehorende voorwerpen zalven. Zo moet u het altaar heiligen, en dan zal het allerheiligst zijn. Vervolgens moet u het wasvat en zijn voetstuk zalven en heiligen. Daarna moet u Aäron en zijn zonen bij de ingang van de tent van ontmoeting laten komen en hen met water wassen. U moet Aäron de geheiligde kleding aantrekken, hem zalven en heiligen, zodat hij Mij als priester kan dienen. Vervolgens moet u zijn zonen naderbij laten komen en hun de onderkleren aantrekken.

EXODUS 40:9-14

Nu gaat het hier kennelijk om het voorlopig aantrekken van hun priesterkleding, maar de eigenlijke uitvoerige wijding waarover we zojuist in hoofdstuk 29 lazen, vindt pas plaats in Leviticus hoofdstuk 8, zoals ik al zei.

Dan moet u hen zalven zoals u hun vader gezalfd hebt, zodat zij Mij als priester kunnen dienen. En het zal gebeuren dat hun zalving voor hen een eeuwig priesterambt zal betekenen, al hun generaties door.

EXODUS 40:15

21

Mozes bouwt de tabernakel op

Zo deed Mozes alles wat de Heere hem geboden had. Zo deed hij.

En het gebeurde in de eerste maand, in het tweede jaar, op de eerste dag van de maand, dat de tabernakel opgebouwd werd. Mozes richtte de tabernakel op. Hij plaatste zijn voetstukken, bracht de bijbehorende planken aan, maakte de dwarsbalken ervan vast en richtte zijn pilaren op, spreidde de tent uit over de tabernakel, en legde het dekkleed van de tent erbovenop, zoals de HEERE Mozes geboden had.

EXODUS 40:17-19

De 'getuigenis' betekent hier de Tien Geboden op stenen tafelen.

Toen nam hij de getuigenis en legde die in de ark. Hij bevestigde de draagbomen aan de ark en legde het verzoendeksel boven op de ark. Hij bracht de ark in de tabernakel, hing het voorhangsel ter afscherming op en schermde de ark van de getuigenis af, zoals de HEERE Mozes geboden had.

EXODUS 40:20-21

Dat wil zeggen: in het heiligdom, maar niet binnen het Heilige der Heiligen.

Vervolgens plaatste hij de tafel in de tent van ontmoeting, aan de noordkant van de tabernakel, buiten het voorhangsel. En hij schikte daarop het brood dat daarop geschikt moest worden, voor het aangezicht van de HEERE, zoals de HEERE Mozes geboden had. Vervolgens zette hij de kandelaar in de tent van ontmoeting, tegenover de tafel, aan de zuidkant van de tabernakel. En hij stak de lampen aan voor het aangezicht van de HEERE, zoals de HEERE Mozes geboden had. Daarna zette hij het gouden altaar in de tent van ontmoeting, vóór het voorhangsel, en hij liet daarop geurig reukwerk in rook opgaan, zoals de HEERE Mozes geboden had. Ook hing hij het gordijn op voor de ingang van de tabernakel. En hij zette het brandofferaltaar bij de ingang van de tabernakel, de tent van ontmoeting; hij bracht daarop het brandoffer en het graanoffer, zoals de HEERE Mozes geboden had.

EXODUS 40:22-29

Vervolgens plaatste hij het wasvat tussen de tent van ontmoeting en het altaar, en hij deed er water in om te wassen. Mozes, Aäron en zijn zonen wasten daarmee hun handen en hun voeten. Telkens wanneer zij de tent van ontmoeting binnengingen en het altaar naderden, wasten zij zich, zoals de HEERE Mozes geboden had. Hij richtte ten slotte de voorhof op, rondom de tabernakel en het altaar, en hij hing het gordijn van de poort van de voorhof op. Zo voltooide Mozes het werk.

EXODUS 40:30-33

En daarmee bereikt de inhoud van bijna de helft van het boek in zekere zin haar hoogtepunt. Die helft beschrijft hoe dit allemaal gedaan moet worden. Nu is het gedaan.

22

Gods heerlijkheid vervult de tabernakel

Toen overdekte de wolk de tent van ontmoeting, en de heerlijkheid van de HEERE vervulde de tabernakel, zodat Mozes de tent van ontmoeting niet kon binnengaan, omdat de wolk daarop bleef en de heerlijkheid van de HEERE de tabernakel vervulde. Telkens als de wolk opsteeg van boven de tabernakel, braken de Israëlieten op tijdens al hun tochten. Maar als de wolk niet opsteeg, braken zij niet op, tot op de dag dat hij opsteeg. Want de wolk van de HEERE was overdag op de tabernakel, en 's nachts was er een vuur in, voor de ogen van heel het huis van Israël tijdens al hun tochten.

EXODUS 40:34-38

Dus bij de inwijding en toewijding van de tabernakel ging God er zichtbaar naar binnen met Zijn sjechinaheerlijkheid en vulde Hij hem, zodat zelfs Mozes er op dat moment niet naar binnen kon. Later, toen Salomo de tempel bouwde, zien we in 1 Koningen 8:10 en 11 dat hetzelfde gebeurde. Toen de tempel van Salomo gebouwd en ingewijd was, staat er in 1 Koningen 8:10:

En het gebeurde, toen de priesters uit het heiligdom gingen, dat de wolk het huis van de HEERE vervulde.

1 KONINGEN 8:10

Dus deze beide bouwwerken, eerst de tabernakel en later de tempel, waren Gods goedgekeurde ontmoetingsplaats met de mens. En Hij maakte zichtbaar duidelijk dat Hij daar was, doordat Zijn heerlijkheid die plaats vulde. In de tijd van Salomo was het niet gebruikelijk om de wolkkolom en de vuurkolom te zien, zoals in de tijd van Mozes. Die kolom was verdwenen nadat ze het Beloofde Land waren binnengegaan. In zekere zin was de inwijding van de tempel van Salomo dus een heel ongewone gebeurtenis: de wolk verscheen en de heerlijkheid verscheen in het huis van de Heere.

Bij de tabernakel was het niet zo ongewoon, omdat ze die wolk elke dag zagen. Maar ze zagen hem wel komen en op de tabernakel rusten, en de heerlijkheid, kennelijk de schitterende stralingsglans van God, vulde het gebouw vanbinnen. Die was te zwaar, te intens, zelfs voor Mozes om daar naar binnen te gaan. En dat terwijl Mozes bij andere gelegenheden God, Zijn gestalte, zag op een manier die anderen niet was toegestaan. Dit was te veel. Dus moesten ze gewoon een tijdje buiten blijven, totdat God daarbinnen ophield te stralen.

23

De wolk leidt Israël door de woestijn

Die laatste drie verzen geven een samenvatting van de volgende 38 jaar: hoe ze door de woestijn trokken, overdag geleid door de wolkkolom en 's nachts door de vuurkolom. De wolk verplaatste zich zo nu en dan, maar onvoorspelbaar. Ze wisten niet wanneer hij zich zou gaan verplaatsen, en dan bleef hij weer stilstaan. Ze hadden een wachter die moest opletten om te zien wanneer de wolk zich zou verplaatsen. Want ze konden een dag, een week of een jaar op één plek gelegerd zijn, omdat de wolk gewoon bleef stilstaan.

Maar op een bepaald moment dat niemand kon voorspellen, steeg de wolk op, en dan zei een wachter: 'De wolk beweegt.' Vervolgens braken ze de tabernakel af, legden hem op de ossenkarren en droegen de priesters het meubilair op hun schouders. Ze trokken verder zolang de wolk bewoog, totdat hij weer stilstond. Dan zetten ze de tabernakel op, waar hij ook maar stilstond.

Ze werden dus als het ware door de Geest geleid. Tijdens al hun omzwervingen werden ze door de heerlijkheid en de aanwezigheid van God geleid naar de plek waar ze vervolgens moesten zijn. Misschien is de les die we hieruit moeten leren wel de onvoorspelbaarheid ervan: ze wisten niet hoelang ze op één plek zouden blijven voordat de wolk zich weer zou verplaatsen. Ze konden eigenlijk geen plannen voor de lange termijn maken. Ze moesten gewoon dag na dag doen waartoe God hen leidde en zijn waar God hen naartoe leidde.

Dus bijna veertig jaar lang leerden ze God te volgen en voor hun leiding van Hem afhankelijk te zijn. Tegen de tijd dat ze het Beloofde Land binnengingen, waren ze in veel opzichten een nieuwe natie. Ze waren uit Egypte gekomen zonder ook maar enigszins vertrouwd te zijn met God, maar ze leerden veel lessen. De jongere generatie die in de woestijn opgroeide, leerde ontzettend veel lessen over God. Daardoor waren ze toegerust om Gods veldslagen te voeren. Nadat Mozes er niet meer was, konden ze God met meer inzicht blijven volgen dan hun ouders, die uit Egypte waren gekomen.

Maar daarmee sluiten we Exodus af. Wanneer we bij Leviticus komen, krijgen we een heleboel voorschriften voor de priesters, een heleboel wetten. Als sommige van deze dingen aan het eind van Exodus langdradig waren, zul je in bepaalde gedeelten van Leviticus en Numeri net zoveel langdradigheid aantreffen. Maar het ontbreekt deze boeken niet aan interessante punten. Het is belangrijk om ze te bestuderen, en we zullen ze een voor een behandelen. Dan zullen we binnenkort de hele Pentateuch hebben afgerond.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Exodus 28:1
- 2 Korinthe 6:2
- 1 Petrus 2:5
- Exodus 28:36
- Exodus 28:5-14
- Exodus 28:15-20

- Exodus 28:21-27
- Exodus 28:29-30
- Efeze 2:20
- 2 Korinthe 5:21
- 1 Petrus 2:24
- Spreuken 16:33
- Exodus 28:31
- Exodus 28:32
- Exodus 28:33
- Exodus 28:34-35
- Exodus 28:39
- Exodus 28:40-42
- Exodus 20:26
- Exodus 28:43
- Exodus 29:1
- Exodus 29:2-3
- Exodus 29:6-7
- Exodus 29:5
- Exodus 29:8
- Exodus 29:9
- 1 Korinthe 11:16
- Exodus 29:10
- Leviticus 16:7
- Leviticus 16:21
- Exodus 29:11-14
- Hebrreeën 13:13
- Exodus 29:15-18
- Exodus 29:19-21
- Exodus 29:22-25
- Exodus 29:29-37
- Mattheüs 12:5
- Exodus 29:38-43
- Exodus 29:44-46
- Exodus 40:1-2

- Exodus 40:3-8
- Exodus 40:9-14
- Exodus 40:15
- Exodus 40:17-19
- Exodus 40:20-21
- Exodus 40:22-29
- Exodus 40:30-33
- Exodus 40:34-38
- 1 Koningen 8:10

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.